

تأثیر رشد و عینی بودن دارایی‌ها بر کارایی عملکرد بانک‌ها در ایران

زهرا پورزمانی^۱
کاظم قاسمی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۹/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۱/۲۸

چکیده

بانک‌ها با ارائه خدمات بانکی متنوع به مشتریان ضمن کسب درآمد از مقیاس‌های اقتصادی به نحو مطلوبی استفاده نموده تا سطح سودآوری خود را افزایش دهند. یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان، سودهای ارائه شده توسط مدیریت سازمان‌ها در فواصل زمانی معین است. بر این اساس پیش‌بینی سودآوری شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. امروزه تحولات در شاخص‌های کلان اقتصادی و سطح باز بودن اقتصاد یک کشور با جهان خارج عامل موثری بر عملکرد مالی و سودآوری شرکت‌ها محسوب می‌شود. مقاله حاضر به بررسی پیامد رشد دارایی‌ها، درجه باز بودن اقتصاد و نرخ تورم بر سودآوری بانک‌های ایرانی طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۲ پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد تورم بر بازده دارایی‌های بانک‌های خصوصی تأثیر معکوس و تولید ناخالص داخلی و واردات بر بازده دارایی‌های بانک‌های خصوصی و دولتی تأثیر مستقیم دارد. همچنین عینی بودن دارایی‌ها بر بازده حقوق صاحبان سهام بانک‌های خصوصی و دولتی تأثیر معکوس داشته است.

واژه‌های کلیدی: اقتصاد باز، تورم، رشد و عینی بودن دارایی‌ها، کارایی عملکرد.

طبقه بندی JEL: E44, G21, O16

۱- دانشیار حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (نویسنده مسئول) Zahra.poorzamani@yahoo.com

۲- کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی ghasemi.6725125@yahoo.com

۱- مقدمه

یکی از مهم‌ترین اهداف سیستم بانکی کشور به عنوان بخشی از نظام اقتصادی، تجهیز منابع و جذب انواع مختلف سپرده‌ها به منظور تأمین منابع بانکی لازم جهت پشتیبانی از برنامه‌های اعتباری و تسهیلات اعطایی می‌باشد. واسطه‌های مالی با انجام وظایف مهم مالی از طریق مکانیسم پرداخت مناسب، تطابق عرضه و تقاضا در بازارهای مالی، پرداختن به ابزارهای مالی پیچیده، ارائه شفافیت و انتقال ریسک، سطح ریسک را مدیریت می‌کنند. بانک‌ها مهم‌ترین واسطه‌های مالی در بیشتر اقتصادها هستند که مجموعه‌ای از خدمات مختلف را ارائه می‌دهند. (باقری، ۱۳۸۶). بانک‌ها از طریق ارائه خدمات بانکی به مشتریان، کسب درآمد می‌نمایند که این از طریق جذب سپرده‌های مردم با نرخ بهره پایین و اعطای تسهیلات با نرخ بهره بالاتر و نتیجه اختلاف دو نرخ، عایدی بانک می‌باشد که به آن حاشیه سود و بهره گفته می‌شود، صورت می‌پذیرد؛ بنابراین، هرچقدر بانک بتواند از مقیاس‌های اقتصادی استفاده کند، سود حاصل از این عمل بیشتر خواهد بود؛ اما سودآوری بانک‌ها تحت تأثیر عوامل داخلی قابل کنترل مدیریت بانک و عوامل و شرایط اقتصادی حاکم بر کشورها و عوامل محیطی که بر آن تأثیر می‌گذارند، می‌باشد. برای دوری از هر انحرافی، عوامل موثر بر سودآوری به دو گروه اصلی «عوامل تعیین‌کننده داخلی و بیرونی» تقسیم شده‌اند. عوامل داخلی، قابل کنترل مدیریت بانک می‌باشند و آن‌ها در کل انعکاس اختلاف در سیاست‌های مدیریتی بانک و تصمیم‌گیری در توجه به منابع و استفاده از مدیریت پرتفوی دارایی‌ها و بدهی‌ها، کفایت سرمایه و مدیریت نقدینگی و هزینه‌ها هستند. انگیزه‌های بالای مدیریتی در انجام بهینه کارها در سودآوری بانک موثر است که می‌تواند به وسیله بررسی ترانزنامه و حساب‌های صورت سود و زیان مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد. از طرف دیگر، عوامل تعیین‌کننده بیرونی فراتر از مدیریت بانک‌ها هستند که به دو دسته عواملی که بیشتر بستگی به ویژگی بانک دارند مانند مالکیت و مقیاس بانک و عواملی که به شرایط اقتصادی حاکم بر کشور بستگی دارند مانند تورم، عرضه پول، بازبودن اقتصاد، شرایط تنظیمی و تعدیلی و سیاست‌های بانک مرکزی و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی تفکیک شده‌اند (اسکات و اوفین، ۱، ۲۰۱۴).

باتوجه به توضیح‌های فوق، در این مطالعه تلاش می‌شود تا تأثیر برخی از عوامل تعیین‌کننده برونی مانند شاخص‌های اقتصادی و اقتصاد باز بر سودآوری بانک‌های ایرانی بررسی گردد.

۲- مبانی نظری و پیشینه

عملکرد و رویه‌های حسابداری طی قرون متمادی، تغییرهای قابل‌ملاحظه‌ای داشته است و از ثبت به نسبت ساده در دوران باستان تا سیستم‌های حسابداری کامپیوتری و پیچیده امروزی، تکامل یافته است؛ اما در جریان این تغییرها و تحول‌ها، هدف نهایی حسابداری یعنی تأمین اطلاعات استفاده‌کنندگان، بدون تغییر باقی مانده است. در حقیقت، حسابداری یک سیستم اطلاعاتی است که به عنوان مهم‌ترین زیرمجموعه سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت، وظیفه جمع‌آوری، طبقه‌بندی، تلخیص و ارائه گزارش‌های مربوط به وقایع مالی و اقتصادی یک سازمان را برعهده دارد. اگر چه بیشتر استفاده‌کنندگان این اطلاعات، سهامداران و

مدیران یک بنگاه اقتصادی هستند، ولی مدیریت، بنابر وظایف و مسئولیت‌هایی که در قبال گروه‌های مختلف استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی دارد و همچنین بنابر الزامات قانونی یا درخواست طرف‌های تجاری یا تأمین‌کنندگان مالی بنگاه، اطلاعات مختلفی را در اختیار استفاده‌کنندگان خارج از بنگاه قرار می‌دهد. این گزارش‌ها، جهت استفاده‌کنندگان خارجی اطلاعات مالی در چارچوب مشخص ارائه می‌شود و صحت این اطلاعات و گزارش‌ها توسط حساب‌برسان مستقل تأیید می‌گردد. یکی از اقلام صورت‌های مالی که به‌عنوان معیار ارزیابی عملکرد و توانایی سودآوری واحد انتفاعی قرار می‌گیرد، «گزارشگری سود» می‌باشد. همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، در این مطالعه تلاش می‌شود تا ارتباط، رشد و عینی بودن دارایی‌ها، تورم و باز بودن اقتصاد با سودآوری بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و بانک ملی به‌عنوان یک بانک دولتی آزمون شده و مورد قیاس قرار گیرد.

تورم پدیده‌ای پیچیده و دارای ابعاد گوناگون است. در تعریفی ساده، متداول و مورد قبول اغلب اقتصاددانان، تورم وضعیتی است که سطح عمومی قیمت‌ها به‌طور مداوم و به‌مرور زمان افزایش می‌یابد، بنابراین عنصر زمان و استمرار افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در تعریف تورم، اهمیت بسیاری دارد. نکته قابل توجه در خصوص تورم آن است که برخلاف وجود تعریفی مشخص در این خصوص تورم، دیدگاه واحدی در رابطه با علل ایجاد تورم وجود ندارد.

اقتصاد ایران طی سال‌های گذشته همواره در معرض نرخ تورم بالا بوده است، اما علی‌رغم کاهش نسبی تورم در سال‌های منتهی به ۱۳۸۹ پس از اجرای برنامه هدفمندسازی یارانه‌ها و نیز گسترش بی‌سابقه تحریم‌های بین‌المللی بر بخش‌های مختلف اقتصاد ایران، کمبود منابع ارزی ناشی از اعمال محدودیت‌های مالی و مبادلاتی اعمال‌شده بر کشور و رشد فراوان نرخ ارز و به تبع آن افزایش هزینه تمام‌شده تولید در کشور نرخ تورم مجدداً افزایش یافته است. از این‌رو، بررسی روند تورم و علل افزایش آن به ویژه در دوره ۱۳۸۹-۱۳۹۱ و اقدامات به‌عمل آمده برای مهار آن ضروری به‌نظر می‌رسد (عظیمی و همکاران، ۱۳۹۲).

جهانی شدن، مفهومی است چندبعدی که ابعاد مختلف حیاتی انسانی از جمله ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، زیست‌محیطی را شامل می‌شود. بنابراین در یک معنای کلی می‌توان جهانی شدن را افزایش وابستگی متقابل اجزاء دور از هم (اعم از انسان‌ها، کشورها و غیره) دانست.

۳- مدل‌های پژوهش

۳-۱- برای آزمون فرضیه اول تحقیق و فرضیه‌های فرعی آن از مدل زیر استفاده می‌شود (این مدل در دو گام و برای دو گروه بانک‌های دولتی و خصوصی تخمین زده می‌شود):
فرضیه اول: شناسایی تأثیر اقتصاد باز بر کارایی عملکرد بانک‌ها

$$BNEFF_{it} = \beta_0 + \beta_1 TOPN_t + \beta_2 BNSIZE_{it} + \beta_3 LENDINGS_{it} + \beta_4 DEPOSITS_{it} + \varepsilon_{it}$$

برای آزمون فرضیه دوم تحقیق و فرضیه‌های فرعی آن از مدل زیر استفاده می‌شود (این مدل در دو گام و برای دو گروه بانک‌های دولتی و خصوصی تخمین زده می‌شود):
فرضیه دوم: شناسایی تأثیر شاخص‌های اقتصادی بر کارایی عملکرد بانک‌ها

$$BNEFF_{it} = \beta_0 + \beta_1 INF_t + \beta_2 GDP_t + \beta_3 Import_t + \beta_4 Export_t + \beta_5 BNSIZE_{it} + \beta_6 LENDINGS_{it} + \beta_7 DEPOSITS_{it} + \varepsilon_{it}$$

فرضیه اصلی سوم: تأثیر اقتصاد باز و شاخص‌های اقتصادی بر کارایی عملکرد بانک‌های دولتی بیشتر از بانک‌های خصوصی است.

برای آزمون فرضیه چهارم تحقیق از مدل زیر استفاده می‌شود
فرضیه چهارم: شناسایی تأثیر رشد دارایی بر کارایی عملکرد بانک‌ها

$$BNEFF_{it} = \beta_0 + \beta_1 Growth_{it} + \beta_2 BNSIZE_{it} + \beta_3 LENDINGS_{it} + \beta_4 DEPOSITS_{it} + \varepsilon_{it}$$

برای آزمون فرضیه پنجم تحقیق از مدل زیر استفاده می‌شود
فرضیه پنجم: شناسایی تأثیر عینی بودن دارایی بر کارایی عملکرد بانک‌ها.

$$BNEFF_{it} = \beta_0 + \beta_1 Tanigibility_{it} + \beta_2 BNSIZE_{it} + \beta_3 LENDINGS_{it} + \beta_4 DEPOSITS_{it} + \varepsilon_{it}$$

۴- روش‌شناسی پژوهش

از آنجا که نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند در تصمیمات مدیران، سرمایه‌گذاران، تحلیل‌گران و فعالان بازار سرمایه مورد استفاده قرار گیرد، از جنبه هدف پژوهش، از نوع پژوهش‌های کاربردی به شمار می‌رود. همچنین از جنبه نحوه استنباط در خصوص فرضیه‌های پژوهش، در گروه پژوهش‌های توصیفی-همبستگی قرار می‌گیرد، زیرا جهت کشف روابط بین متغیرهای پژوهش، از تکنیک‌های رگرسیون و همبستگی استفاده خواهد شد که به این ترتیب، از نظر استدلالی، استدلال استقرایی است. همچنین، از آنجا که از طریق آزمایش داده‌های موجود، نتیجه‌گیری خواهیم کرد، این پژوهش در گروه تئوری‌های اثباتی قرار خواهد گرفت.

نمونه مورد استفاده نیز از طریق روش حذف سیستماتیک از جامعه آماری انتخاب خواهد شد، به این ترتیب که نمونه، متشکل از کلیه بانک‌های موجود در جامعه آماری است که حائز معیارهای زیر باشند:

- ۱) در طول دوره پژوهش، تغییر در دوره مالی نداشته باشند؛
- ۲) داده‌های مورد نیاز جهت متغیرهای تحقیق، در طول دوره زمانی ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۲، موجود باشند؛
- ۳) دوره مالی آن‌ها منتهی به ۱۲/۲۹ هر سال باشد تا بتوان داده‌ها را در کنار یکدیگر و در صورت نیاز، به صورت پانلی به کاربرد.

اعمال شرایط مذکور، منجر به انتخاب ده بانک پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان بانک-های خصوصی و بانک ملی به عنوان نماینده‌ای برای بانک‌های دولتی در نمونه آماری این پژوهش شد. شاخص‌های آماری توصیفی استفاده شده در این پژوهش، میانگین، میانه، انحراف معیار، بیشینه و کمینه می‌باشند. در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌ها از مدل رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده است. روش آماری مورد استفاده در این پژوهش، روش داده‌های ترکیبی می‌باشد. در ادامه نخست روش داده‌های ترکیبی و آزمون‌های مربوط به آن تشریح می‌گردد. سپس آزمون‌های مربوط به معنی‌دار بودن کل مدل و معنی‌دار بودن متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود. در آخر نیز به تشریح آزمون‌های مربوط به مفروضات رگرسیون کلاسیک پرداخته می‌شود. لازم به ذکر است در این مطالعه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Eviews7 بهره گرفته شده است.

۵- متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها

متغیرهای این تحقیق، بر اساس نقشی که در پژوهش بر عهده دارند به ۳ دسته تقسیم می‌شوند: الف- وابسته یا تأثیرپذیر ب- مستقل یا تأثیرگذار ج- کنترلی

۵-۱- متغیر وابسته

$BNEFF_{it}$ = کارایی عملکرد بانک i در سال t است که برای اندازه‌گیری آن از دو معیار بازده دارایی‌ها و بازده حقوق صاحبان سهام استفاده می‌شود:
 ROA_{it} (بازده دارایی‌های بانک i در سال t است که برابر است با نسبت سودخالص به کل دارایی‌ها).
 ROE_{it} (بازده حقوق صاحبان سهام یا سرمایه بانک i در سال t است که برابر است با نسبت سودخالص به کل حقوق صاحبان سهام یا سرمایه آن).

۵-۲- متغیرهای مستقل

$TOPN_t$ = میزان باز بودن اقتصاد کشور در سال t است که برای اندازه‌گیری آن از معیار زیر استفاده می‌شود

$$\text{Trade openness}(TOPN) = (\text{Export} + \text{Import}) / \text{GDP}$$

که در آن: INF_t = نرخ تورم کشور در سال t است که برابر است با شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی اعلام شده توسط بانک مرکزی در سال t .

$$GDP_t = \text{لگاریتم تولید ناخالص داخلی کشور در سال } t$$

$$Import_t = \text{لگاریتم واردات کشور در سال } t$$

$$Export_t = \text{لگاریتم صادرات کشور در سال } t$$

$Growth_{it}$ = رشد دارایی بانک i در سال t (تفاضل کل دارایی‌های سال جاری و کل دارایی‌های سال قبل، تقسیم بر کل دارایی‌های سال قبل)
 $Tanigibility_{it}$ = عینی بودن دارایی‌های بانک i در سال t است که برابر است با نسبت دارایی‌های ثابت مشهود بانک به کل دارایی‌های آن.

۵-۳- متغیرهای کنترلی

$BNSIZE_{it}$ = اندازه بانک i در سال t است که برابر است با لگاریتم کل دارایی‌های بانک؛
 $LENDINGS_{it}$ = تسهیلات اعطایی بانک i در سال t که برابر است با نسبت کل تسهیلات اعطایی بانک به کل دارایی‌های آن؛ و $DEPOSITS_{it}$ = سپرده‌های نزد بانک i در سال t که برابر است با نسبت کل سپرده‌های نزد بانک به کل دارایی‌های آن.

۶- یافته‌های پژوهش

یافته‌های تحقیق در قالب دو بخش (۱) آمار توصیفی و (۲) آمار استنباطی می‌باشد.

۶-۱- آمار توصیفی

به‌طور کلی، روش‌هایی را که به‌وسیله آن‌ها می‌توان اطلاعات جمع‌آوری شده را پردازش کرده و خلاصه نمود، آمار توصیفی می‌نامند. این نوع آمار صرفاً به توصیف جامعه یا نمونه می‌پردازد و هدف از آن، محاسبه پارامترهای جامعه یا نمونه پژوهش است (آذر و مومنی، ۱۳۸۹). نمونه مورد بررسی طی مقاطع زمانی مورد بررسی ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۲، شامل ۱۰ بانک پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و بانک ملی به‌عنوان نماینده‌ای برای بانک‌های دولتی می‌باشد.

جدول (۱). شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

بانک‌های	متغیرهای پژوهش	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
بانک‌های خصوصی	بازده دارایی‌ها	۰/۰۱۷	۰/۰۱۷	۰/۰۴۴	۰/۰۰۰۹	۰/۰۱۱
	بازده حقوق صاحبان سهام	۰/۲۵۳	۰/۲۵۴	۰/۵۱۲	۰/۰۱۵	۰/۱۱۴
	باز بودن اقتصاد	۰/۲۴۵	۰/۲۲۱	۰/۴۴۲	۰/۱۷۹	۰/۰۶۹
بانک‌های دولتی	بازده دارایی‌ها	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۹	۰/۰۰۰۹	۰/۰۰۲
	بازده سرمایه	۰/۱۱۹	۰/۱۴۵	۰/۱۸۴	۰/۰۲۳	۰/۰۶۴
	باز بودن اقتصاد	۰/۲۴۵	۰/۲۲۱	۰/۴۴۲	۰/۱۷۹	۰/۰۷۳

میانگین، اصلی‌ترین و مهم‌ترین شاخص مرکزی به شمار می‌آید که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است. همان‌طور که در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود، مقدار میانگین و میانه متغیر بازده دارایی‌ها برای بانک‌های خصوصی و دولتی به ترتیب ۰/۰ ۱۷ و ۰/۰ ۰ ۴ است. به‌طور کلی، معیارهای پراکندگی، معیارهایی هستند که پراکندگی مشاهدات را حول میانگین بررسی و مقایسه می‌نمایند. یکی از مهم‌ترین معیارهای پراکندگی، انحراف معیار می‌باشد. با توجه به جدول فوق، این معیار برای متغیر بازده دارایی‌ها برای بانک‌های خصوصی و دولتی به ترتیب ۰/۰ ۱۱ و ۰/۰ ۰ ۲ است.

۶-۲- آمار استنباطی

۶-۲-۱- آزمون نرمال بودن توزیع متغیر وابسته

از آزمون جارک-برا برای بررسی نرمال بودن متغیرهای وابسته رگرسیون استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول شماره (۲) ارائه شده است. بر اساس این آزمون، چون سطح معناداری متغیرهای وابسته بیشتر از ۰/۰ ۵ است، توزیع متغیرهای وابسته به‌صورت نرمال است.

جدول ۲- آزمون جارک برا

متغیر	آماره جارک برا	سطح معناداری
بازده دارایی‌های بانک‌های خصوصی	۴/۸۸۸	۰/۰ ۸۶
بازده حقوق صاحبان سهام بانک‌های خصوصی	۱/۲۵۲	۰/۵۳۴
بازده دارایی‌های بانک‌های دولتی	۰/۴۷۵	۰/۷۸۸
بازده سرمایه بانک‌های دولتی	۱/۳۲۴	۰/۵۱۵

۷- فرضیه‌های پژوهش و آزمون آن‌ها

۷-۱- آزمون فرضیه اصلی اول

با توجه به نتایج جدول شماره (۳)، از آنجا که سطح معناداری متغیر بازبودن اقتصاد بزرگ‌تر از ۰/۰ ۵ است، ارتباطی معنادار بین بازبودن اقتصاد و بازده دارایی‌ها و حقوق صاحبان سهام برقرار نیست. به این ترتیب، در مورد بانک‌های خصوصی فرضیه اول تحقیق، تأیید نمی‌شود.

با توجه به نتایج جدول شماره (۴)، از آنجا که سطح معناداری متغیر بازبودن اقتصاد بزرگ‌تر از ۰/۰ ۵ است، ارتباطی معنادار بین بازبودن اقتصاد و بازده دارایی‌ها و سرمایه برقرار نیست. به این ترتیب، در مورد بانک‌های دولتی فرضیه اول تأیید نمی‌شود. پس در مجموع نیز فرضیه اول تحقیق رد می‌شود.

جدول ۳- نتایج برآورد ضرایب مدل اول - بانک‌های خصوصی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده ح.ص.س.
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓	ضرایب	سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت	۰/۰۳۷	۰/۱۱۹	۱/۰۶۶	۰/۰۰۰۱
بازبودن اقتصاد	۰/۰۰۲	۰/۷۸	-۰/۰۱۶	۰/۸۸۴
اندازه بانک	-۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	-۰/۰۸۴	۰/۰۰۲
تسهیلات اعطایی	-۰/۰۰۲	۰/۸۲۵	-۰/۱۳۳	۰/۲۷۷
سپرده‌های نزد بانک	۰/۰۰۰۷	۰/۸۵۳	-۰/۰۶۷	۰/۱۱۷

جدول ۴- نتایج برآورد ضرایب مدل اول - بانک‌های دولتی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده سرمایه
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓	ضرایب	سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت	-۰/۰۱	۰/۸۲	-۲/۵۴۵	۰/۱۷۱
بازبودن اقتصاد	۰/۰۲۴	۰/۲۳۲	۱/۰۴۵	۰/۱۸۷
اندازه بانک	-۰/۰۱۲	۰/۰۰۲	۰/۰۲۱	۰/۹۴۳
تسهیلات اعطایی	-۰/۰۲۳	۰/۱۷	-۰/۷۹۸	۰/۲۰۶
سپرده‌های نزد بانک	۰/۰۷۱	۰/۱۴۱	۴/۰۷	۰/۰۳۷

۲-۷- آزمون فرضیه اصلی دوم

با توجه به نتایج جدول شماره (۵)، از آنجا که در صورت استفاده از بازده دارایی‌ها به‌عنوان متغیر وابسته، سطح معناداری متغیر تورم کوچک‌تر از ۵٪ و ضریب آن منفی است، تأثیری معکوس بر متغیر وابسته دارد. این در حالی است که در شرایط مذکور، تولید ناخالص داخلی و میزان واردات دارای تأثیری مستقیم و معنادار بر بازده دارایی‌ها هستند. این در حالی است که در صورت استفاده از بازده حقوق صاحبان سهام به‌عنوان متغیر وابسته، ارتباط معناداری مشاهده نشد؛ بنابراین در مورد بانک‌های خصوصی فرضیه دوم تحقیق قابل قبول است.

با توجه به نتایج جدول شماره (۶)، از آنجا که سطح معناداری متغیر تورم کوچک‌تر از ۵٪ است و ضریب آن مثبت است، ارتباطی مستقیم و معنادار بین تورم و بازده دارایی‌ها و سرمایه بانک‌های دولتی برقرار است. در ضمن از آنجا که در صورت استفاده از بازده سرمایه به‌عنوان متغیر وابسته، سطح معناداری متغیر واردات کوچک‌تر از ۵٪ و ضریب آن مثبت است، تأثیری مستقیم بر متغیر وابسته و معنادار بر کارایی عملکرد دارد. این در حالی است که در صورت استفاده از بازده دارایی‌ها به‌عنوان متغیر وابسته، ارتباط معناداری مشاهده نشد؛ بنابراین در مورد بانک‌های دولتی فرضیه دوم تحقیق قابل قبول است.

جدول ۵- نتایج برآورد ضرایب مدل دوم - بانک‌های خصوصی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده ح.ص.س.
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓	ضرایب	سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت	-۰/۴۳۱	۰/۰۰۳	۱/۱۱۴	۰/۰۰۰
تورم	-۰/۰۰۰۱	۰/۰۴۲	۰/۰۰۰۱	۰/۹۱۱
تولید ناخالص داخلی	۰/۰۳	۰/۰۰۰	۰/۱۰۷	۰/۳۷۷
واردات کشور	۰/۰۵۱	۰/۰۲	۰/۴۷۶	۰/۱۷۱
صادرات کشور	-۰/۰۰۹	۰/۵۰۵	-۰/۴۱۴	۰/۰۷۸
اندازه بانک	-۰/۰۲۷	۰/۰۰۰	-۰/۰۲۷	۰/۰۰۰
تسهیلات اعطایی	۰/۰۰۵	۰/۴۶۵	-۰/۱۲۸	۰/۲۳۲
سپرده‌های نزد بانک	۰/۰۰۱	۰/۷۱	-۰/۰۶۳	۰/۱۴

جدول ۶- نتایج برآورد ضرایب مدل دوم - بانک‌های دولتی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده سرمایه
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓	ضرایب	سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت	-۰/۳۷۷	۰/۱۹	-۲۰/۹۶۸	۰/۰۳۱
تورم	۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۳۵
تولید ناخالص داخلی	-۰/۰۰۸	۰/۶۲۲	۰/۱۹۹	۰/۶۹۱
واردات کشور	۰/۰۸۵	۰/۱۱۲	۴/۱۴۲	۰/۰۲۱
صادرات کشور	-۰/۰۵۸	۰/۱۶۲	-۲/۳۱۷	۰/۰۷۶
اندازه بانک	۰/۰۱۱	۰/۵۳۳	-۰/۱۱	۰/۸۴۱
تسهیلات اعطایی	-۰/۰۴۴	۰/۰۷۳	-۲/۰۲۳	۰/۰۱۵
سپرده‌های نزد بانک	۰/۱۸۲	۰/۰۵۸	۶/۳۸	۰/۰۳۱

۷-۳- آزمون فرضیه اصلی سوم

به منظور آزمون فرضیه اصلی سوم تحقیق مبنی بر این که «تأثیر اقتصاد باز و شاخص‌های اقتصادی بر کارایی عملکرد بانک‌های دولتی بیشتر از بانک‌های خصوصی است»، به قیاس تأثیرهای معنادار متغیرهای مستقل در فرضیه‌های اول و دوم بین بانک‌های خصوصی و دولتی پرداخته می‌شود. همان طور که در بخش‌های پیشین تشریح شد، در بانک‌های خصوصی شاهد سه تأثیر معنادار متغیرهای مستقل (تأثیر تورم بر بازده دارایی‌ها؛ تأثیر تولید ناخالص داخلی بر بازده دارایی‌ها؛ و تأثیر واردات بر بازده دارایی‌ها) و در بانک‌های دولتی نیز شاهد سه تأثیر معنادار متغیرهای مستقل (تأثیر تورم بر بازده دارایی‌ها؛ تأثیر تورم بر بازده

سرمایه؛ و تأثیر واردات بر بازده سرمایه) بوده‌ایم که این امر نشانگر عدم وجود تمایز جدی در روابط مورد نظر است که به این ترتیب، فرضیه سوم تحقیق رد می‌شود.

۷-۴-آزمون فرضیه اصلی چهارم

با توجه به نتایج جدول شماره (۷)، از آنجا که سطح معناداری متغیر رشد بانک بزرگ‌تر از ۵/۰ است، ارتباطی معنادار بین رشد بانک و بازده دارایی‌ها و حقوق صاحبان سهام برقرار نیست. به این ترتیب، فرضیه چهارم تحقیق تأیید نمی‌شود.

با توجه به نتایج جدول شماره (۸)، از آنجا که سطح معناداری متغیر رشد بانک بزرگ‌تر از ۵/۰ است، ارتباطی معنادار بین رشد بانک و بازده دارایی‌ها و سرمایه بانک‌های دولتی برقرار نیست. به این ترتیب، فرضیه اصلی چهارم تحقیق تأیید نمی‌شود و به این صورت، در مجموع نیز فرضیه اصلی چهارم تحقیق رد می‌شود.

جدول ۷- نتایج برآورد ضرایب مدل سوم - بانک‌های خصوصی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده ح.ص.س.
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓		سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت		۰/۲۳۵	-۰/۰۳۲	۰/۰۰۰
رشد بانک		۰/۶۰۲	۰/۰۰۱	-۰/۰۰۵
اندازه بانک		۰/۰۳۵	-۰/۰۰۶	۰/۰۱۲
تسهیلات اعطایی		۰/۹۶۱	-۰/۰۰۰۶	۰/۰۱۱
سپرده‌های نزد بانک		۰/۵۰۹	۰/۰۰۱	-۰/۰۱۵

جدول ۸- نتایج برآورد ضرایب مدل سوم - بانک‌های دولتی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده سرمایه
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓		سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت		۰/۰۲۶	-۰/۰۹۱	۰/۰۱۷
رشد بانک		۰/۷۵۵	۰/۰۰۱	-۰/۰۸۳
اندازه بانک		۰/۱۲۵	۰/۰۰۷	۰/۰۹۸
تسهیلات اعطایی		۰/۰۲	-۰/۰۳۴	۰/۰۵۲
سپرده‌های نزد بانک		۰/۰۲۶	۰/۰۹۱	۳/۷۸۸

۷-۵- آزمون فرضیه اصلی پنجم

با توجه به نتایج جدول شماره (۹)، از آنجا که در صورت استفاده از متغیر بازده حقوق صاحبان سهام به عنوان متغیر وابسته، سطح معناداری متغیر عینی بودن دارایی کوچکتر از ۵٪ و ضریب آن منفی است، ارتباطی معنادار و معکوس بین عینی بودن دارایی و بازده حقوق صاحبان سهام برقرار است. به این ترتیب، فرضیه پنجم تحقیق قابل قبول است.

با توجه به نتایج جدول شماره (۱۰)، از آنجا که در صورت استفاده از متغیر بازده سرمایه به عنوان متغیر وابسته، سطح معناداری متغیر عینی بودن دارایی کوچکتر از ۵٪ و ضریب آن منفی است، ارتباطی معنادار و معکوس بین عینی بودن دارایی و بازده سرمایه بانک‌های دولتی برقرار است. به این ترتیب، فرضیه پنجم تحقیق قابل قبول است.

جدول ۹- نتایج برآورد ضرایب مدل چهارم - بانک‌های خصوصی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده ح.ص.س.
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓	ضرایب	سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت	۰/۰۳۹	۰/۰۷۶	۱/۲۵۷	۰/۰۰۰
عینی بودن دارایی	-۰/۰۶۴	۰/۳۴۸	-۱/۷۷۶	۰/۰۰۳
اندازه بانک	-۰/۰۰۲	۰/۰۱۶	-۰/۱۰۵	۰/۰۰۰
تسهیلات اعطایی	-۰/۰۰۲	۰/۸۱۲	-۰/۱۰۹	۰/۲۷
سپرده‌های نزد بانک	۰/۰۰۰۷	۰/۸۴۴	-۰/۰۳۲	۰/۴۱۲

جدول ۱۰- نتایج برآورد ضرایب مدل چهارم - بانک‌های دولتی

متغیر وابسته ←		بازده دارایی‌ها		بازده سرمایه
متغیرهای توضیح‌دهنده ↓	ضرایب	سطح معناداری	ضرایب	سطح معناداری
مقدار ثابت	-۰/۰۰۲	۰/۹۶۳	-۰/۶۱۸	۰/۷۴۱
عینی بودن دارایی‌ها	-۰/۰۵۱	۰/۴۵۱	-۴/۹۰۶	۰/۰۴
اندازه بانک	-۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۹۳	۰/۶۶۵
تسهیلات اعطایی	-۰/۰۳۱	۰/۰۶۸	-۱/۱۷۷	۰/۰۳۳
سپرده‌های نزد بانک	۰/۰۲۱	۰/۶۰۵	۱/۲۴۵	۰/۳۵۳

نتیجه‌گیری

نتیجه بررسی‌ها مشخص نمود که (۱) تورم بر بازده دارایی‌های بانک‌های خصوصی تأثیر معکوس دارد؛ (۲) تورم بر بازده دارایی‌ها و بازده سرمایه بانک‌های دولتی تأثیر مستقیم دارد؛ (۳) تولید ناخالص داخلی بر بازده دارایی‌های بانک‌های خصوصی تأثیر مستقیم دارد؛ (۴) واردات کشور بر بازده دارایی‌های بانک‌های

خصوصی و بازده سرمایه بانک‌های دولتی تأثیر مستقیم دارد؛ (۵) عینی بودن دارایی‌ها بر بازده حقوق صاحبان سهام بانک‌های خصوصی و بازده سرمایه بانک‌های دولتی تأثیر معکوس دارد؛ (۶) افزایش اندازه بانک‌ها می‌تواند با کاهش کارایی عملکرد آن‌ها همراه باشد. خلاصه نتایج تحقیق را می‌توان به صورت جداول شماره (۱۱) ارائه کرد.

جدول ۱۱- خلاصه نتایج تحقیق

بانک‌های دولتی		بانک‌های خصوصی				متغیر		
بازده سرمایه		بازده دارایی‌ها		بازده حقوق صاحبان سهام		بازده دارایی‌ها		
جهت تأثیر	تأثیر	جهت تأثیر	تأثیر	جهت تأثیر	تأثیر	جهت تأثیر	تأثیر	
×	×	×	×	×	×	×	×	باز بودن اقتصاد
+	√	×	×	×	×	-	√	تورم
×	×	×	×	×	×	+	√	تولید ناخالص داخلی
+	√	×	×	×	×	+	√	واردات کشور
×	×	×	×	×	×	×	×	صادرات کشور
×	×	×	×	×	×	×	×	رشد
-	√	×	×	-	√	×	×	عینی بودن دارایی‌ها

مقایسه نتایج با یافته‌های پیشین

برآورد آزمون‌های آماری نشان داد که متغیرهای اقتصادی مورد بررسی در این مطالعه شامل درجه باز بودن اقتصاد (برای بانک سینا)، تورم، تولید ناخالص داخلی و واردات می‌توانند بر کارایی عملکرد بانک‌ها موثر باشند. بنابراین از حیث تأثیرگذاری عوامل کلان اقتصادی بر سودآوری و کارایی عملکرد بانک‌ها، می‌توان این نتیجه را در انطباق با استدلال‌ها و نتایج باقری (۱۳۸۶)، دفریتاس و پراتس (۲۰۰۰)، استیچل (۲۰۰۴)، پپینسکی (۲۰۰۹) و اسکات و اوفین (۲۰۱۴) و در تضاد با نتیجه مطالعه دارایی و مولایی (۱۳۹۰) دانست. گفتنی است دارایی و مولایی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان «اثر متغیرهای نقدینگی، تورم، حفظ سرمایه، تولید ناخالص داخلی بر سودآوری بانک ملت»، نتیجه گرفتند که بین نقدینگی با سودآوری بانک ملت رابطه معناداری وجود دارد، اما بین حفظ سرمایه، تولید ناخالص داخلی و تورم با سودآوری بانک ملت رابطه معناداری وجود ندارد؛ بنابراین تا حدود زیادی می‌توان استدلال کرد که نتایج در تضاد هستند.

فهرست منابع

- ۱) باقری، حسن. (۱۳۸۶). تحلیل عوامل موثر بر سودآوری بانک‌های تجاری (مطالعه موردی: بانک رفاه). تحقیقات مالی، ۳-۲۶.
- ۲) عزیزی، اصغر. (۱۳۸۹). تبیین رابطه بین مدیریت سود و کیفیت حسابداری در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.
- ۳) هشی، عباس، بولو، قاسم و رشیدیان، سمانه. (۱۳۸۸). بررسی تأثیربخش ۳۴۰ استانداردهای حسابداری (رسیدگی به اطلاعات مالی آتی) بر کیفیت پیش‌بینی سود، فصلنامه تحقیقات حسابداری، شماره ۳، ۵-۳۶.
- 4) 4.Scott, A.O. and Ovufeyen, E.J. (2014). Effects of Economic Openness and Inflation on Commercial Banks' Profitability: Panel Data Evidence from Nigeria, Post-Banking Sector Consolidation (2005-2012). *European Journal of Business and Management*, 6 (30), 86-96

یادداشت‌ها

¹ Scott and Ovufeyen